

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 13.9.2013
COM(2013) 638 final

**KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE JA
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE**

**Energian toimitusvarmuutta ja kansainvälistä yhteistyötä koskevan tiedonannon ja
marraskuussa 2011 annettujen energianeuvoston päätelmien täytäntöönpano**

{SWD(2013) 334 final}

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE

Energian toimitusvarmuutta ja kansainvälistä yhteistyötä koskevan tiedonannon ja marraskuussa 2011 annettujen energianeuvoston päätelmien täytäntöönpano

Tässä kertomuksessa tarkastellaan EU:n energianpolitiikan ulkoisiin näkökohtiin liittyviä tärkeimpiä saavutuksia vuoden 2011 jälkeen. Komission yksiköt ovat laatineet sen yhteistyössä Euroopan ulkosuhdehallinnon kanssa.

1. JOHDANTO

Varma, kestävä ja kilpailukykyinen energian saanti on olennaisen tärkeää EU:n taloudelle, teollisuudelle ja kansalaisille. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää EU:n sisäisiä toimia ja asianmukaiset välineet, joilla EU:n etua voidaan ajaa kolmansissa maissa.

Jotta EU:n energiapolitiikan ulkoista ulottuvuutta voitaisiin vahvistaa, komissio antoi 7. syyskuuta 2011 energian toimitusvarmuutta ja kansainvälistä yhteistyötä koskevan tiedonannon ”EU:n energiapolitiikka: yhteistyö rajanaapureiden kanssa”¹. Tiedonannossa esiteltiin ensimmäistä kertaa kattava ulkoinen energiapolitiikka ja 43 täytäntöön pantavaa toimea. Ehdotuksella vastattiin Eurooppa-neuvoston 4. helmikuuta 2011 esittämään pyyntöön edelleen parantaa energia-alan ulkoisten toimien yhtenäisyyttä ja johdonmukaisuutta osana sitoutumista EU:n energiapolitiikan tavoitteiden saavuttamiseen.

Vuonna 2011 laadittu ulkoinen energiastrategia on merkittävästi vauhdittanut useita energia-alan liittyviä EU:n aloitteita. Toimitusvarmuutta on vahvistettu EU:ssa kehittämällä ja ottamalla käyttöön kotoperäisiä uusiutuvia energianlähteitä, parantamalla energiatehokkuutta ja monipuolistamalla ulkoisia energialähteitä, toimitustapoja ja toimitusreittejä ja pitämällä yllä kaikille osapuolille kannattavaa yhteistyötä EU:n energiantoimittajien kanssa. Kun EU hiljattain valitsi eteläisen käytävän toimitusreitit, se pääsi askeleen lähemmäs suoraa yhteyttä luonnonvaroiltaan rikkaalle Kaspianmeren alueelle. Läheinen yhteistyö Venäjän kanssa jatkuu, mikä on osoitus Venäjän keskeisestä asemasta EU:n energiantoimittajana. Keskeisenä tehtävänä on myös Ukrainan kaasunsiirtojärjestelmän uudistaminen, sillä se on Venäjältä EU:hun toimitettavan kaasun tärkein käytävä. EU jatkaa edelleen monipuolistamispyrkimyksiään, sillä esimerkiksi Yhdysvalloissa tuotetaan liuskekaasua ja -öljyä ja itäisen Välimeren alueella ja Afrikassa on löydetty uusia energialähteitä. Tärkeää on myös edelleen parantaa infrastruktuuriyhteyksiä naapurimaihin. Ensimmäiseen EU:n luetteloon yhteistä etua koskevista hankkeista tulee myös yhteyksien luominen kolmansiin maihin. Vastaisuudessa on tarkoitus pohtia liitännämahdollisuuksia kolmansiin maihin, millä tuettaisiin todellisten yleiseurooppalaisten energiamarckkinoiden luomista.

Energiavarmuuden, kestäväen energiapolitiikan ja uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden parantamisen lisäksi EU:n ja useimpien sen kumppanuusmaiden välisessä yhteistyössä ja kansainvälisissä järjestöissä on ponnisteltu teknologian alan tutkimuksen ja innovoinnin parissa. Kaikilla näillä aloilla on tapahtunut merkittävää kehitystä useissa EU:n kumppanuusmaissa, ja EU on voinut jakaa niiden kanssa kokemuksiaan sääntelystä ja poliittisista lähestymistavoista. Kyseiset aiheet ovat olleet yhtä tärkeitä suhteissa Kiinan kaltaisiin kuluttajamaihin, mutta niiden merkitys on kasvanut myös EU:n käymissä

¹ KOM(2011) 539.

keskusteluissa tuottajamaiden, esimerkiksi eteläisen Välimeren alueen maiden, ja Saudi-Arabian kaltaisten perinteisten toimittajien kanssa.

EU on jatkanut avointen, kilpailukykyisten ja likvidien energian maailmanmarkkinoiden edistämistä kaikissa yhteistyötoimissaan. Kaupan ja investointien kannalta keskeiset periaatteet, kuten syrjimättömyys ja markkinoillepääsy, ovat olleet ja ovat edelleen osa kahdenvälisiä sopimuksia ja monenvälisiä oikeudellisia kehyksiä. Työtä on täydennetty Japanin kanssa tehtävän maailmanlaajuisia kaasumarkkinoita koskevan yhteistyön kaltaisilla aloitteilla, Yhdysvaltain nesteytetyn maakaasun vientiä koskevilla keskusteluilla EU–USA-energianeuvostossa sekä pyrkimyksillä parantaa teollisuusyhteistyötä energian alalla monissa EU:n käymissä vuoropuheluissa. EU:n kilpailukykyyn parantamiseen tähtäävät toimet pysyvät olennaisena osana EU:n energiavuoropuheluita. EU:n kilpailukykyistä suhteessa sen maailmanlaajuisiin taloudellisiin kilpailijoihin tulee merkittävä osa komission parhaillaan valmistelemaa energiakustannusten ja energian hintojen kehitystä koskevaa analyysiä, jonka laatimista Eurooppa-neuvosto pyysi toukokuussa 2013.

Marraskuussa 2011 annetuissa EU:n energiapolitiikan ulkoista ulottuvuutta koskevissa neuvoston päätelmissä² komissiota pyydettiin laatimaan kertomus strategian täytäntöönpanosta vuoden 2013 loppuun mennessä. Kertomuksen tarkoituksena on kertoa neuvostolle ja parlamentille, miten komission tiedonannossa ja neuvoston marraskuussa 2011 antamissa päätelmissä määritettyjen painopisteiden täytäntöönpano edistyy. Tämä kertomus on myös panos jäsenvaltioiden käymään keskusteluun EU:n ulkoisen energiapolitiikan kehityksestä, sillä jäsenvaltiot lupautuivat toukokuun 2013 Eurooppa-neuvostossa parantamaan yhteistyötään EU:n energiapolitiikan ulkoisen ulottuvuuden tukemiseksi, koska yhteydet sisäisten ja ulkoisten energiemarkkinoiden välillä lisääntyvät koko ajan.

2. EU:N ULKOISEN ENERGIAPOLITIIKAN PAINOPISTEISIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Kun komissio syyskuussa 2011 ehdotti ulkoisen energiapolitiikan painopisteitä, tärkeimpiä tekijöitä EU:n painopisteiden asettamisen kannalta olivat nousevan talouden maiden kasvava osuus energian maailmanlaajuisesta kysynnästä, EU:n lisääntyvä riippuvuus tuonnista ja tarve maailmanlaajuisille toimille ilmastoon, ympäristöön ja kilpailukykyyn liittyviin kysymyksiin vastaamiseksi.

Nyt, kaksi vuotta myöhemmin, tämä maailmanlaajuinen kehitys on pysynyt samana ja osittain jopa tullut entistä merkittävämmäksi. Nousevan talouden Aasian ja maailman muiden alueiden energian kysynnän kasvu on ollut hellittämätöntä, mikä on ajanut maailmanlaajuisen energiakaupan suuntaa yhä enemmän itään. Kiinan ja Intian osuus maailmanlaajuisen energiankulutuksen nettokasvusta vuonna 2012 oli lähes 90 prosenttia³, ja vuoteen 2035 mennessä Kiinan energiankysynnän ennustetaan kasvavan 60 prosenttia ja Intian 100 prosenttia⁴. Kulutuksen kasvun vuoksi nousevan talouden maat ovat yhä aktiivisempia energia-alaa koskevissa kansainvälisissä keskusteluissa, mikä väistämättä edistää energia-alan kansainvälisen hallinnon kehittämistä. Tämän kehityksen geopolittisia seurauksia ja niiden vaikutusta EU:n energiavarmuuteen ja ulkopoliittisiin etuihin on arvioitava tarkemmin.

Tuoreiden ennusteiden mukaan EU on vastaisuudessaakin riippuvainen tuontienergiasta. Yli 90 prosenttia EU:ssa kulutettavasta öljystä ja yli 70 prosenttia kaasusta tuodaan muualta.

² TTE-neuvoston 24. marraskuuta 2011 antamat päätelmät energian toimitusvarmuutta ja kansainvälistä yhteistyötä koskevasta tiedonannosta – ”EU:n energia-politiikka: yhteistyö rajanaapureiden kanssa” (17615/11).

³ BP Statistical Review of World Energy 2012, <http://www.bp.com/en/global/corporate/about-bp/statistical-review-of-world-energy-2013.html>.

⁴ World Energy Outlook 2012, Kansainvälinen energijärjestö.

Maailmanlaajuista ilmastopöimusta ei ole vielä saatu aikaan, mutta monissa maissa pannaan täytäntöön kansallisia toimia energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian kaltaisilla aloilla. Näitä ovat energiaintensiteettiä ja energiankulutusta koskevat tavoitteet Kiinassa, vähimmäisosuusvaatimus (Renewable Portfolio Standard) useimmissa Yhdysvaltojen osavaltioissa, energiatehokkuusvelvoitteiden pakollinen kauppajärjestelmä Intiassa ja uusiutuvaa energiaa ja energiatehokkuutta koskevat tavoitteet Turkissa. Koska kansainvälisissä ilmastomuutosneuvotteluissa keskustellaan myös energiapolitiikasta, EU:n olisi ulkoisessa energiapolitiikassaan pyrittävä tukemaan kansainvälisiä neuvotteluja ollessaan yhteydessä maihin, jotka ovat suurimpia energiankuluttajia.

Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan tilanne on edelleen epävakaa, millä on vaikutuksensa energiamarkkinoihin. Geopoliittinen tilanne on hillinnyt EU:n yhteistyötä alueen maiden kanssa osoittaen samalla tarpeen pragmaattisille ja tarkkaan kohdistetuille toimille.

Fukushiman onnettomuuden jälkeen vaatimukset tiukimman ydinturvallisuussäätösten varmistamiseksi kaikkialla maailmassa ovat lisääntyneet, ja samalla joissakin maissa ydinenergia on poistettu vähähiilisten vaihtoehtojen luetteloista. Tämä on johtanut yhä laajempaan ydinturvallisuutta koskevaan yhteistyöhön kumppaniemme kanssa ja kansainvälisiin ponnisteluihin esimerkiksi Kansainvälisen atomienergiäjärjestön (IAEA) puitteissa.

Kuluneiden kahden vuoden ehkä merkittävin kehitys on ollut epätavanomaisen öljyn ja kaasun tuotannon nopea kasvu Pohjois-Amerikassa. Kilpailukykyinen epätavanomainen kaasu syrjäytti hiilen Yhdysvaltain sähkötuotannossa, mikä osaltaan vähensi maan kasvihuonekaasupäästöjä vuonna 2012. Päästöjen 3,8 prosentin vähenemistä noin puolet johtui tästä muutoksesta⁵, joka takasi erityisesti Yhdysvaltain energiavaltaisille teollisuudenaloille (esimerkiksi petrokemianteollisuus, jalostus, alumiini- ja terästeollisuus) selvän kilpailuedun. Euroopassa hiilen kysyntä kasvoi 2,8 prosenttia vuonna 2012 viime vuosikymmenen keskimääräiseen 1,3 prosentin laskuun verrattuna. Tämän vuoksi kasvihuonekaasupäästöt lisääntyivät muutamissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Saksassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa⁶. Erot kaasun ja sähkön lopullisessa hinnassa Amerikan, Euroopan ja Aasian markkinoilla ovat aiheuttaneet huolta EU:n kilpailukykyä. Yhdysvaltain mahdollinen maakaasun ja öljyn vienti on myös nostattanut kysymyksiä sen vaikutuksista Yhdysvaltain ulkopoliittikan painopisteisiin ja Yhdysvaltain roolista energian maailmanmarkkinoilla. Tämä kehitys on ennen kaikkea osoittanut, että energiamarkkinat ovat kytköksissä toisiinsa ja että EU:n on otettava energiapolitiikassaan huomioon sisäisten muutosten lisäksi myös sen rajojen ulkopuoliset tapahtumat.

Muiden maiden liuskekaasupotentiaali on tuonut energian maailmanmarkkinoille uusia mahdollisuuksia samalla kun itäisen Välimeren ja Itä-Afrikan alueelta tulee uusia tavanomaisten fossiilisten polttoaineiden toimittajia. Näillä mahdollisilla uusilla lähteillä voi olla kasvava merkitys EU:n monipuolistamisstrategialle keskipitkällä aikavälillä. Lisäksi on otettava huomioon tämän kehityksen vaikutukset Venäjän, Qatarin, Irakin ja muiden suurten kaasun ja öljyn viejien energia- ja ulkopoliittiseen päätöksentekoon.

Tässä monitahoisessa tilanteessa EU:n ulkoisen energiapolitiikan painopisteiden kantavana voimana ovat edelleen energiavarmuus, kilpailukyky ja kestävyys.

⁵ ”Redrawing the Energy-Climate Map”, World Energy Outlook Special Report, Kansainvälinen energijärjestö, kesäkuu 2013.

⁶ ”Redrawing the Energy-Climate Map”, World Energy Outlook Special Report, Kansainvälinen energijärjestö, kesäkuu 2013.

3. EU:N ENERGIAPOLITIIKAN ULKOISEN ULOTTUVUUDEN KOORDINOINTI

Jotta kumppanimaiden kanssa käytävän viestinnän yhdenmukaisuutta ja koordinointia voitaisiin parantaa EU:n tasolla, komissio ehdotti jatkotoimia, joihin kuuluu esimerkiksi yhteistyön lisääminen jäsenvaltioiden välillä niiden tehdessä hallitustenvälisiä sopimuksia kolmansien maiden kanssa. Ehdotus sellaisia sopimuksia koskevan tietojenvaihtomekanismin luomiseksi oli syyskuussa 2011 annetun komission tiedonannon liitteenä. Lainsäädäntövallan käyttäjien neuvottelujen jälkeen Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös tietojenvaihtomekanismin perustamisesta hyväksyttiin 25. lokakuuta 2012⁷.

Hallitustenvälisten sopimusten avoimuus

Energia-alalla tehtyjä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden hallitustenvälisiä sopimuksia koskeva tietojenvaihtomekanismi (pätös 994/2012/EU) tuli voimaan 17. marraskuuta 2012. Siinä jäsenvaltiot velvoitetaan toimittamaan komissiolle voimassa olevat oikeudellisesti sitovat sopimuksensa, jotka vaikuttavat energian sisämarkkinoiden toimintaan tai toimivuuteen taikka energian toimitusvarmuuteen, ja uudet sopimuksensa niiden ratifioinnin jälkeen. Tämän jälkeen sopimukset saatetaan muiden jäsenvaltioiden tietoon luottamuksellisuusseikat huomioon ottaen. Mekanismissa jäsenvaltiot voivat ilmoittaa komissiolle käynnissä olevista sopimusneuvotteluista, ottaa komissio mukaan neuvotteluihin ja pyytää sopimusluonnoksen yhteensopivuuden arviointia.

Mekanismin hyväksymisen jälkeen sille luotiin turvallinen tietokanta. Komissio on vastaanottanut jo 114 hallitustenvälistä sopimusta, arvioinut niiden yhteensopivuuden EU:n lainsäädännön kanssa ja ottanut esille joitain tapauksia asianomaisten jäsenvaltioiden kanssa. Useimmat hallitustenväliset sopimukset on kokonaisuudessaan saatettu muiden jäsenvaltioiden tietoon.

Toimitettujen hallitustenvälisten sopimusten tarkastelussa on havaittu muutamia ehtoja, jotka saattavat olla yhteensopimattomia EU:n lainsäädännön kanssa. Komissio järjestää vuoden 2013 loppuun mennessä jäsenvaltioiden kanssa tietojenvaihtokokouksen, jossa keskustellaan toimitetuista sopimuksista opituista asioista, havaituista yleisistä ongelmista ja mahdollisista toimista yhteensopimattomuuksien vähentämiseksi.

Tämän normatiivisen säädöksen lisäksi on tehty myös uusia aloitteita tietojenvaihdon lisäämiseksi jäsenvaltioiden välillä energia-alan ulkosuhteiden kannalta olennaisista asioista. Kuukausittaisia keskusteluja käydään neuvoston energiatyöryhmässä, jossa komissio kertoo jäsenvaltioille EU:n toimista ja tärkeistä kokouksista ja jossa tarvittaessa valmistellaan EU:n kannat. Kaasualan koordinoitiryhmä on helpottanut toimitusvarmuuteen liittyvien toimenpiteiden koordinointia EU:n tasolla ja käynyt keskustelua Venäjän, Ukrainan, Algerian, Sveitsin, Yhdysvaltain ja Kanadan kaltaisten tuottaja-, kauttakuljetus- ja kuluttajamaiden kanssa. Menneiden vuosien tapaan energianeuvoston virallisissa kokouksissa esityslistalla ovat energia-alan kansainväliset suhteet, mikä mahdollistaa ministeritason tietojenvaihdon ja keskustelun. Toukokuun 2013 Eurooppa-neuvostossa jäsenvaltiot sitoutuivat parantamaan yhteistyötään EU:n energiapolitiikan ulkoisen ulottuvuuden tukemiseksi ja tarkastelemaan EU:n ulkoisen energiapolitiikan kehitystä.

Ulkoisesta energiapolitiikasta käytävät keskustelut ovat yleistyneet myös muissa neuvoston kokoonpanoissa sekä neuvoston työryhmissä ja epävirallisissa verkostoissa, esimerkiksi poliittisten ja turvallisuusasioiden komiteassa, EU:n ulkoministeriöiden globaaleista asioista vastaavien pääjohtajien epämuodollisessa verkostossa ja maantieteellisiä asioita käsittelevissä neuvoston työryhmissä. Ulkoinen energiapolitiikka oli ulkoasiainneuvoston esityslistalla

⁷ Päätös N:o 994/2012/EU, EUVL L 299, s. 13, 27.10.2012.

heinäkuussa 2012 ja huhtikuussa 2013. EU:n ulkoministerit osoittivat suurta mielenkiintoa sen määrittämiseen, miten ulkopoliitikkalla voitaisiin tukea EU:n energiapolitiittisia tavoitteita.

Komissio perusti kansainvälistä energiayhteistyötä käsittelevän strategisen työryhmän foorumiksi, jolla kolmansia maita koskevista strategioista ja aloitteista voitaisiin keskustella tarkemmin. Työryhmään osallistuvat myös jäsenvaltioiden energia- ja ulkoasioista vastaavat ministerit sekä Euroopan ulkosuhdehallinto, ja sen tarkoituksena on määrittää yhteisiä painopisteitä, joiden avulla voidaan laatia kolmansia maita ja alueita koskevia yhteisiä aloitteita ja kantoja. Strateginen työryhmä on kokoontunut viidesti sen jälkeen, kun se perustettiin vuonna 2012. Siinä on keskusteltu suhteista Kiinaan, Ukrainaan, eteläisen Välimeren alueeseen, Yhdysvaltoihin ja itäisen kumppanuuden maihin. Näin on päästy paremmin yhteisymmärrykseen yhteisistä painopisteistä ja seuraavista vaiheista näiden kumppanien kanssa tehtävässä energiayhteistyössä. Strategisen työryhmän työ kuitenkin helpottuisi, jos tähän mennessä vähäistä jäsenvaltioiden välistä tiedonvaihtoa niiden toiminnasta kolmansissa maissa parannettaisiin.

EU:n koordinoitukokouksia järjestetään jo säännöllisesti Brysselissä ja toisinaan paikallisesti ennen energiayhteisön, energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen, Kansainvälisen energiajärjestön ja kansainvälisen uusiutuvan energian viraston hallintoelinten kokouksia. EU:n lähestymistapaa tarvitaan erityisesti näiden järjestöjen kannalta strategisesti tärkeissä asioissa, esimerkiksi Kansainvälisen energiajärjestön assosiaatioprosessissa ja energiaperuskirjaa koskevan sopimuksen uudistamista ja ulottuvuutta koskevissa kysymyksissä. Vaikka osallistuvien EU:n jäsenmaiden ja komission välillä ei tapahdukaan virallista EU:n koordinoitua energiategohokkuuden alan yhteistyötä koskevan kansainvälisen foorumin (IPEEC), kansainvälisen energiafoorumien (IEF), puhtaan energian ministerikokouksen (CEM) ja G8- tai G20-kokousten yhteydessä, ne käyvät kuitenkin toisinaan epävirallista keskustelua. Paremminkin koordinoitua lähestymistavan myötä EU voisi omaksua vahvan ja tuloksellisen roolin maailmanlaajuisissa energiakeskusteluissa ja energiajärjestöissä.

Kaikille näille pyrkimyksille on ollut etua komission, unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan sekä Euroopan ulkosuhdehallinnon välisistä läheisistä työskentelysuhteista.

Vaikka EU:n toimien avoimuus on lisääntynyt edellä mainittujen pyrkimysten ansiosta, jäsenvaltioiden omasta energiatoiminnasta kolmansissa maissa ei ole vielä saatu juuri tietoja. EU:n edustustot voisivat suorittaa entistä enemmän raportointi- ja analyysitehtäviä ja paikallisia energianeuvontaverkostoja voitaisiin vahvistaa. Ponnistelu tietojenvaihdon lisäämiseksi ja yhteisten tavoitteiden edistämiseksi EU:lle strategisesti tärkeissä kysymyksissä olisi avuksi EU:n ulkoisen energiapolitiikan tavoitteiden saavuttamisessa.

4. EU:N JA SEN NAAPURIMAITEN YHTEISTYÖN VAHVISTAMINEN

Tärkeimmässä asemassa EU:n ulkoisessa energiastrategiassa ovat suhteet EU:n välittömiin naapurimaihin, mikä on myös EU:n naapurisuuspolitiikan tavoitteiden mukaista. Vaikka energiemarkkinoiden yhdentymisen ja sääntelyn yhdenmukaistaminen ovat edelleen EU:n ja useiden sen naapurimaiden yhteisenä tavoitteena, sääntelykehysten ja fyysisen infrastruktuurin yhdistäminen vie aikaa, sillä siihen vaikuttavat sekä sisäisten uudistusten nopeus että monitahoisten oikeudellisesti sitovien sopimusten neuvottelemisen ja täytäntöönpanon. Tähän on tarvittu tapauskohtaista lähestymistapaa.

Sveitsin kanssa aloitettiin vuonna 2007 yhä jatkuvat neuvottelut sähkösopimuksesta. Kumpikin osapuoli yrittää parhaillaan saada prosessiin vauhtia, jotta sähkösopimus saataisiin tehtyä vuonna 2014. Sopimusta tarvitaan, jotta Sveitsin energiayhtiöt voivat jatkaa

toimintaansa harmonisoiduilla EU:n sähkömarkkinoilla. Valtiontukia koskevien yhtäläisten toimintaedellytysten, avoimuussääntöjen täytäntöönpanon ja muiden teknisten seikkojen lisäksi sopimuksen tekemisen kannalta ratkaisevia asioita ovat institutionaaliset kysymykset, varsinkin puolueettoman sovittelijan löytäminen oikeudellisia riitoja varten.

Energiayhteisö, johon Ukraina ja Moldova liittyivät vuonna 2011, jonka jäsenyyttä Georgia haki hiljattain ja johon Armenia, Norja ja Turkki osallistuvat tarkkailijoina, on edelleen tärkein väline EU:n sisämarkkinoiden laajentamisessa naapurimaihin. Kuluneiden kahden vuoden aikana ministerineuvosto on laajentanut energiayhteisön säännöstöä sisällyttämällä siihen kolmannen EU:n kaasun ja sähkön sisämarkkinoita koskevan lainsäädäntöpaketin, uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian käytön edistämisestä annetun direktiivin 2009/28/EY, öljyvarastoista annetun direktiivin 2009/119/EY ja tilastoista annetun asetuksen 2008/1099/EY ja direktiivin 2008/92/EY säännökset. Lisäksi on ryhdytty toimiin energiatehokkuusdirektiivin 2012/27/EU ja teollisuuspäästödirektiivin 2010/75/EU hyväksymiseksi. Sen lisäksi, että energiayhteisön säännöstöä on laajennettu, kuluneiden kahden vuoden aikana on keskitytty todelliseen edistykseen sopimuspuolten liittämässä kaasu- ja sähköverkkoihin parantamalla seurantaa ja panemalla täytäntöön liittämistä, kolmansien osapuolten käyttöoikeuksia ja rajat ylittävää kauppaa koskevat lainkohdat.

Infrastruktuuritöiden painopisteenä on ollut edistää aktiivisesti rajallista määrää keskeisiä investointihankkeita, joita tarvitaan rajat ylittävän siirron ja toimitusvarmuuden lisäämiseen sekä pääsemään irti nykyisestä investointivajeesta. Luettelo energiayhteisön edun mukaisista hankkeista (PECI) on tarkoitettu hyväksyä lokakuun 2013 ministerineuvostossa, ja se sisältää alueellisesti merkittäviä ja rajojen yli vaikuttavia hankkeita. Laajassa julkisessa kuulemisessa ehdotettiin sataa hanketta, joista 33 otettiin PECI-luetteloon.

Energiayhteisön perustamissopimuksen jatkamispäätöstä koskevat valmistelut on saatu päätökseen. Sopimuksen oli alun perin tarkoitus olla voimassa kymmenen vuotta eli vuoteen 2016. Suunnitelmissa on perustaa korkean tason mietintäryhmä arvioimaan sen toimintaa ja mahdollisesti tarvittavia parannuksia.

Myös **itäisessä kumppanuudessa** pyritään parantamaan energiavarmuutta EU:ssa ja itäisen kumppanuuden maissa edistäen samalla kestävä kehityksen ja kilpailukyvyyn tavoitteita. Itäisen kumppanuuden energiavarmuutta käsittelevä foorumi kokoontuu edelleen säännöllisesti kahdesti vuodessa, ja sitä täydentävät eri aiheiset työpajat ja vierailut energialaitoksissa. Siinä keskitytään tietojenvaihtoon parhaista käytännöistä tiedottamiseksi itäisen kumppanuuden maissa esimerkiksi energiatehokkuuden ja sähkömarkkinoiden suunnittelun alalla.

Kahdenvälinen yhteistyö on ollut toinen tärkeä tapa hoitaa suhteita useisiin EU:n naapurimaihin. Energia-alan yhteisymmärryspöytäkirja on edelleen ollut tärkeä osa EU–**Ukraina**-assosiaatio-ohjelmaa, jossa valmistellaan assosiaatiosopimusta ja pitkälle menevää ja laaja-alaista vapaakauppa-alueita.

EU pitää tärkeänä varmistaa Ukrainan kaasunsiirtojärjestelmän toimintavarmuus ja avoimuus, ja komissio tukee edelleen aktiivisesti Ukrainan kaasunsiirtoinfrastruktuurin uudistamista ja sen varmistamista, että se pysyy olennaisena osana yleiseurooppalaista energiaverkkoa. On myös pyritty kolmikantaratkaisuun kaasun tuonnissa Venäjältä EU:hun Ukrainan kautta. Ukrainalla on myös tilaisuus lisätä energiavarmuuttaan monipuolistamalla toimituslähteitään ja kasvaa tärkeän perinteisen kauttakulkumaan roolinsa lisäksi tuottajaksi, sillä maalla on laaja putkisto, tavanomaisen ja epätavanomaisen kaasun varantoja sekä tärkeitä kaasun varastointijärjestelmiä, jotka ovat merkittävä tekijä alueen energiavarmuudelle. Erityistoimiin ryhdyttiin kaasun käänteisvirtauksen mahdollistamiseksi EU:sta Ukrainaan. Edellytyksenä on

syrjimättömän ja vakaan säädös- ja sääntelykehityksen laatiminen Ukrainan energiayhteisölle antamien sitoumusten mukaisesti.

Tämä oli aiheena Ukrainan kaasumarkkinoiden kehitystä koskevassa korkean tason pyöreän pöydän neuvotteluryhmässä, jonka kutsuivat koolle energia-asioista vastaava Euroopan komission jäsen ja Ukrainan polttoaine- ja energiaministeri toukokuussa 2013. Neuvotteluryhmässä sovittiin, että perustettaisiin komission ja Ukrainan viranomaisten, energiayhteisön sihteeristön, asianosaisten EU:n jäsenvaltioiden sekä asiasta kiinnostuneiden yritysten ja rahoituslaitosten edustajista koostuva ryhmä, joka toimisi foorumina Ukrainan kaasualan uudistusprosessin tukemisessa.

Moldovassa EU tukee eri välineillä (mm. budjettituki ja tekninen apu) Moldovan energiamarkkinoiden yhdentymistä EU:n energiamarkkinoihin sekä kaasu- että sähköalalla. EU tukee Moldovan ja Romanian välisen kaasuyhdysputken rakentamista. Valmistuttuaan se voi siirtää kaasua molempiin suuntiin. Yleisesti ottaen EU tukee uudistuksia, joita on parhaillaan meneillään energiasektorilla Moldovan liittyttyä energiayhteisösopimukseen vuonna 2011.

Lokakuussa 2012 energiayhteisö julkaisi säännösten täytäntöönpanoa koskevan vuosikertomuksensa ”Annual Report on the implementation of the acquis under the Treaty establishing the Energy Community”, jossa mainittiin ensimmäistä kertaa myös Ukraina ja Moldova.

EU:n ja **Turkin** välisten suhteiden myönteisen asialistan puitteissa päätettiin parantaa energiayhteistyötä keskittymällä pitkän aikavälin suunnitteluun, markkinoiden yhdentämiseen ja infrastruktuurin kehittämiseen, kestävään energiapolitiikkaan ja teknologioihin sekä ydinturvallisuuteen ja säteilysuojeluun. Kokouksia on pidetty kaksi, toinen sähköstä helmikuussa 2013 ja toinen kaasusta saman vuoden huhtikuussa. Syksyllä 2013 on tarkoitus pitää seuraava kokous, jonka aiheena on yhteistyö energiatehokkuuden ja uusiutuvien energialähteiden alalla. Yhteistyön tavoitteena on EU:n ja Turkin energiamarkkinoiden mahdollisen yhdentämisen helpottaminen, ja sillä voidaan myös edesauttaa energian toimitusvarmuuden lisäämistä ja liiketoimintamahdollisuuksien luomista kummallekin osapuolelle.

Kaspianmeren alueen mailla on runsaiden luonnonvarojensa ja EU:n laajemmassa naapurustossa strategisesti merkittävän maantieteellisen sijaintinsa ansiosta hyvät mahdollisuudet monipuolistaa Euroopan energiantoimitusta ja kauttakulkureittejä erityisesti kaasun osalta. Vuonna 2011 annetun eteläistä kaasukäytävää koskevan julistuksen mukaisesti EU on jatkanut yhteistyötä alueen maiden ja yhtiöiden kanssa, jotta **eteläinen kaasukäytävä** saataisiin avattua. Tämän EU:lle strategisesti tärkeän hankkeen toteuttamista ajatellen tapahtui merkittävää edistystä vuonna 2012, kun Turkki ja Azerbaidžan allekirjoittivat ja ratifioivat hallitustenvälisen sopimuksen Trans Anatolian -putkesta (TANAP). Shah Deniz II -konsortio ilmoitti 28. kesäkuuta 2013 päättäneensä valita Trans Adriatic -putken (TAP) Euroopan reitiksi eteläisessä kaasukäytävässä kulkevalle kaasulle. Lopullinen investointipäätös tehtänee vuoden 2013 loppuun mennessä, ja kaasun toimittaminen Eurooppaan alkaisi viimeistään tammikuussa 2019.

EU jatkaa ponnisteluja Azerbaidžanin ja muiden Kaspianmeren alueen maiden kanssa käytävän laajentamiseksi ja toimitusten lisäämiseksi niin, että käytävän kautta toimitettava kaasu kattaisi keskipitkällä aikavälillä vähintään kymmenen prosenttia Euroopan kysynnästä. Komissio tukee tältä osin aktiivisesti markkinoiden yhdentämistä edelleen Kaakkois-Euroopan markkinoilla.

Komissio sai neuvostolta syyskuussa 2011 neuvotteluohjeita Trans Caspian -putken (TCP) rakentamista koskevan kolmikantasopimuksen neuvottelemiseen Turkmenistanin ja Azerbaidžanin kanssa. Keskustelu asiasta jatkuu edelleen. Komissio on tehnyt tiivistä yhteistyötä EU:n korkean edustajan ja Keski-Aasiaan nimitetyn erityisedustajan kanssa kerrottaessa TCP-putken strategisesta merkityksestä alueen maille, myös Venäjälle. Komissio on yhteistyössä Maailmanpankin kanssa käynnistänyt TCP-putkea koskevan ympäristövaikutusten arviointitutkimuksen, jossa on tarkoitus käsitellä Kaspianmeren rannikkomaiden ilmaisemia huolia putken mahdollisista vaikutuksista ympäristöön. Tutkimuksen on määrä valmistua vuoden 2014 alussa.

Venäjän kanssa käytävä energiavuoropuhelu on edelleen intensiivistä, ja energia-alan suhteista keskustellaan säännöllisesti korkeimmalla tasolla, esimerkiksi EU:n ja Venäjän huippukokouksissa. Rakentavan vuoropuhelun ansiosta maaliskuussa 2013 hyväksyttiin vuoteen 2050 ulottuva EU:n ja Venäjän välinen energia-alan etenemissuunnitelma.

Venäjä ja EU ovat käyneet vuoden 2012 alusta säännöllisesti rakentavia neuvotteluja sähkö sopimuksesta, jotta Baltian maiden, Venäjän ja Valko-Venäjän synkronoitujen sähköjärjestelmien välistä koordinoitua voitaisiin parantaa ja Baltian maat voisivat panna täytäntöön sähkön sisämarkkinasäännöt. Neuvottelut saataneen päätökseen lähiaikoina.

EU:n ja Venäjän energia-alan varhaisvaroitussuunnitelma päivitettiin helmikuussa 2011. Se käsittää yhteisiä toimia hätätilanteista selviämiseksi, niiden seurausten hillitsemiseksi ja niiden ehkäisemiseksi vastaisuudessa.

Venäjän kanssa keskustellaan myös toisen ja kolmannen energiapaketin⁸ täytäntöönpanoa EU:ssa ja energiayhteisössä koskevista seikoista, esimerkiksi Liettuassa tapahtuvasta eriyttämisestä, OPAL-putkelle myönnetystä vapautuksesta jne. Asiassa etsitään käytännöllisiä ratkaisuja, kuten Puolassa Yamal-putken tapauksessa.

EU:n ja Venäjän välisissä suhteissa tarvittavasta pitkän aikavälin oikeudellisesta kehyksestä on epävarmuutta. Yhä lisääntyvät energia-alan liittyvät tapaukset EU:n ja Venäjän välillä puoltavat oikeudellisen selkeyden tarvetta, mutta osapuolten näkemykset uuden oikeudellisen kehyksen (nk. uuden sopimuksen) energiaasiosta ovat vielä kaukana toisistaan.

EU:n ja Venäjän etenemissuunnitelma 2050

Vuosien 2011 ja 2012 aikana Euroopan komissio ja Venäjän hallitus ovat tehneet yhteistyötä vuoteen 2050 ulottuvan EU:n ja Venäjän välisen energia-alan etenemissuunnitelman parissa. Tavoitteena oli luoda perusta pitkän aikavälin yhteistyölle ja saavuttaa siedettävä epävarmuuden taso maiden välisissä energia-alan suhteissa. Vuoteen 2050 ulottuvan EU:n ja Venäjän välisen energia-alan etenemissuunnitelman allekirjoittivat energia-asioista vastaava komission jäsen Oettinger ja energiaministeri Novak maaliskuussa 2013.

Hyväksytty etenemissuunnitelma edustaa EU:n ja Venäjän välisten energia-alan suhteiden taustalla olevia suuria yhteisiä etuja ja hyötyjä. Siinä asetetaan strategiseksi tavoitteeksi luoda vuoteen 2050 mennessä yhteinen energia-alue, jolla on toimiva integroitu verkkoinfrastruktuuri ja avoimet, läpinäkyvät, tehokkaat ja kilpailukykyiset markkinat ja jolla voidaan varmistaa energiavarmuus ja kestävä kehitys koskevien tavoitteiden saavuttaminen EU:ssa ja Venäjällä.

Etenemissuunnitelma on eteenpäin suuntautuva ja jatkuvasti elävä asiakirja, joka kattaa laajan kirjon EU:n ja Venäjän välisille energiapoliittisille suhteille olennaisia asioita. Siinä käsitellään yhteistyötä erityisesti energiatehokkuuden mutta myös sähkön, kaasun, öljyn ja uusiutuvien energialähteiden alalla. Etenemissuunnitelmassa annetaan kutakin alaa koskevia

⁸

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/legislation/legislation_en.htm

suosituksia siitä, miten EU:n ja Venäjän välistä energiayhteistyötä voitaisiin parantaa tulevien vuosikymmenten aikana.

Etenemissuunnitelmassa ehdotettuja suosituksia ja konkreettisia toimia seurataan – ja tarkistetaan – EU:n ja Venäjän energiavuoropuhelussa, ja annetut suositukset otetaan huomioon kaikkien EU:n ja Venäjän energiavuoropuhelun temaattisten työryhmien työohjelmissa. Näin täytäntöönpanoa voidaan seurata tarkkaan kaikilla kahdenvälisen energiayhteistyön alueilla.

EU on sitoutunut täysin **eteläisen Välimeren alueen** muutosprosessiin maaliskuussa 2011 annetun yhteisen tiedonannon ”Demokratiaan ja yhteiseen vaurauteen tähtäävä kumppanuus”⁹ mukaisesti. Se on mobilisoinut merkittävän määrän lisäresursseja, tarjonnut enemmän kauppaa- ja markkinamahdollisuuksia ja vahvistanut yhteistyötään kansalaisyhteiskunnan kanssa. Alkujaan sähköön ja uusiutuviin energialähteisiin keskittyneen EU:n ja Välimeren maiden energiakumppanuuden luominen oli yksi vuoden 2011 ulkoisen energiastrategian keskeisistä ehdotuksista. Koska alueen maat ovat vaikeassa poliittisessä tilanteessa ja selvittelevät sisäisiä vaikeuksiaan, monenvälinen alueellinen energia-alan sääntelykehys on vasta pidemmän aikavälin tavoite.

Edistystä on kuitenkin tapahtunut useilla tahoilla. Useissa alueen maissa toteutetaan parhaillaan tärkeitä energia-alan uudistuksiin tähtääviä budjettituki- ja twinning-ohjelmia. Marokon kanssa on ryhdytty neuvottelemaan pitkälle menevästä ja laaja-alaisesta vapaakauppasopimuksesta, joka sisältää laajan energiaa koskevan osion. Vuonna 2013 on järjestetty tähän mennessä kaksi neuvottelukierrosta. Energia-alan yhteisymmärryspöytäkirjan allekirjoittaminen Algerian kanssa heinäkuussa 2013 vauhdittanee yhteistyötä tämän keskeisen energiantoimittajan kanssa. EU tukee sähköntuotanto- ja sähkönsiirtohankkeita erilaisista rahoitusvälineistä läheisessä yhteistyössä kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa.

Välimeren maiden energiaministerineuvoston on tarkoitus kokoontua Brysselissä joulukuussa 2013. Tapaaminen on ensimmäinen sitten vuoden 2007. Neuvoston kokous voisi olla tilaisuus hyväksyä Välimeren aurinkoenergiasuunnitelma ja keskustella Välimeren energiayhteisön perustamishankkeesta.

Maakaasuesiintymien löytyminen Levantinmerestä Israelin ja Kyproksen merialueilta vuosina 2009 ja 2011 on avannut uusia mahdollisuuksia itäisen Välimeren alueelle. Sen ansiosta jotkin alueen maista saattavat muuttua kaasun nettotuojista nettoviejiksi. EU seuraa etsintätöiden etenemistä **itäisellä Välimerellä**. EU:n alueen maiden välinen tiivis yhteistyö on tärkeä edellytys sille, että alueen kaasupotentiaali voidaan hyödyntää parhaiten. Lisäksi reittien valinta, kuljetustapa ja myyntihinta ratkaisevat EU:n mahdollisen kaasuntuonnin alueelta. Kaikkia mahdollisia reittejä tulisi tarkastella ja arvioida energiavarmuuden kannalta jo arvioitavana olevien vaihtoehtojen lisäksi, joista mainittakoon LNG-terminaali Kyproksessa ja Kyproksen edustalta Kreikkaan Kreetan kautta kulkeva siirtoputki.

Israelin kanssa käytävän energiavuoropuhelun tarkoituksena on edistää yhteistyötä kysymyksissä, jotka liittyvät paitsi EU:n kaasumarkkinoille pääsyyn, kaasun hinnoitteluun ja infrastruktuureihin myös tutkimusyhteistyöhön, uusiutuvien energiamuotojen kehittämisen edistämiseen, älykkäiden sähköverkkojen hyödyntämiseen ja kysynnänohjauksen hallintaan. Kun Libanon pian aloittaa etsintätöitä, EU on niissä näkyvästi mukana teknisen tuen ja valmiuksien kehittämisen muodossa. EU on mukana myös alueellisessa yhteistyössä varmistamassa merellä tapahtuvan hiilivedyn etsinnän ja ympäristön parasta mahdollista turvallisuutta.

⁹ KOM(2011) 200 lopullinen.

Paremmat liitännät naapurimaihin ovat yhä tärkeä EU:n tavoite. Ensimmäinen yhteistä etua koskevien hankkeiden luettelo hyväksytään syksyllä 2013 osana hiljattain hyväksytyjen Euroopan laajuisten energiainfrastruktuurien suuntaviivojen täytäntöönpanoa¹⁰. Luettelo sisältää hankkeita, joilla luodaan yhteyksiä kolmansiin maihin. Vastaisuudessa pohditaan myös infrastruktuuriyhteyksien parantamista kolmansiin maihin ja todellisten yleiseurooppalaisten markkinoiden kehittämistä.

EU tukee myös erilaisia investointeja energiasektorilla: komissio on naapuruuspolitiikan investointivälineen avulla jo myöntänyt 150 miljoonaa euroa investointiavustuksiin tai tekniseen apuun Euroopan naapuruuspolitiikan puitteissa tällä sektorilla, mikä on mahdollistanut noin 2 miljardin euron lainat eurooppalaisilta rahoituslaitoksilta. EU antaa myös teknistä apua ja edistää alueellista energiayhteistyötä useilla ohjelmilla, joita ovat INOGATE¹¹ ja kaupunginjohtajien energia- ja ilmastosopimus (Covenant of Mayors)¹².

5. ENERGIAKUMPPANUUKSIEN SYVENTÄMINEN TOIMITTAJIEN JA KULUTTAJIEN KANSSA

Kuluneiden kahden vuoden tapahtumat energian maailmanmarkkinoilla osoittivat, että EU:n tulisi jatkaa avointen, kilpailukykyisten ja likvidien energian maailmanmarkkinoiden edistämistä suhteissaan energiantoimittajiin. EU:n tulisi myös edelleen suhtautua avoimesti ja joustavasti yhteistyöhön nousevien uusien toimittajien kanssa, jotka ovat halukkaita pääsemään EU:n markkinoille.

Energiantoimittajien kanssa tehtävässä yhteistyössä EU keskittyi edelleen suhteisiin perinteisiin toimittajiin, erityisesti Venäjään. Suhteissaan **Norjaan** EU saavutti uuden virstanpylvään vuonna 2012, kun maakaasun tuonti Norjasta nousi samalle tasolle Venäjältä tapahtuvan maakaasun tuonnin kanssa. Energiantoimittajan roolinsa lisäksi Euroopan talousalueen (ETA) kautta EU:hun kytköksissä oleva Norja on jatkuvasti ollut EU:lle tärkeä kumppani. Jatkovaa hyvää yhteistyötä ovat edistäneet vuotuiset EU:n ja Norjan ministerikokoukset, joita täydennetään esimerkiksi maaliskuussa 2013 pidetyn kaasun asemaa koskevan EU:n ja Norjan konferenssin kaltaisilla erityiskokouksilla. Norjan sekä muiden ETA-maiden ja Euroopan vapaakauppaliittoon kuuluvien maiden on tärkeää saattaa kolmas energiapaketti mahdollisimman pian osaksi kansallista lainsäädäntöään ja ryhtyä soveltamaan sitä.

Poliittisen tason yhteydenpito Lähi-idän toimittajiin on lisääntynyt kuluneiden kahden vuoden aikana. Se on sisältänyt suoria epävirallisia keskusteluja esimerkiksi Saudi-Arabian ja Qatarin kanssa ja energia-asioista vastaavan komission jäsenen osallistumisen EU:n ja **OPECin** ministerikokousten ja kansainvälisen energiafoorumin ministerikokousten kaltaisiin korkean tason tapaamisiin. EU:n ja energiantoimittajien välisten suhteiden perustana ovat taloudellisten toimijoiden väliset sopimussuhteet, mutta luottamuksen luominen poliittisella tasolla ja kohdennettu yhteistyö EU:n kumppaneiden kannalta keskeisillä osa-alueilla voisi helpottaa kaupallisia suhteita. Esimerkkejä viimeaikaisesta toiminnasta ovat avomerellä toimivan öljy- ja kaasuteollisuuden turvallisuutta käsitellyt EU:n ja OPECin yhteinen pyöreän pöydän kokous, joka pidettiin marraskuussa 2012, ja energiatehokkuuden alan yhteistyö Arabiliiton sekä Saudi-Arabian kaltaisten yksittäisten maiden kanssa.

Afrikan energiantuottajat, esimerkiksi Nigeria ja Angola, ovat jo tärkeitä toimittajia muun muassa EU:lle. Afrikasta löydettyjen uusien öljy- ja kaasuvarantojen ansiosta maanosan

¹⁰ Asetus (EU) N:o 347/2013, EUVL L 115, s. 39, 25.4.2013.

¹¹ <http://www.inogate.org>

¹² <http://www.covenantofmayors.eu>

merkitys energiantoimittajana ja EU:n energiavarmuudelle todennäköisesti kasvaa. EU jatkaa tilanteen seuraamista ja ottaa sen huomioon yhteistyötoimissaan.

Konkreettisempaa edistystä on tapahtunut yhteistyön kehittämisessä **kuluttajamaiden**, erityisesti **Kiinan** kanssa. Energia on eräs tärkeimmistä kysymyksistä EU:n ja Kiinan välisessä suhteessa. Tämä johtuu onnistuneesta energia-alaa koskevasta EU:n ja Kiinan korkean tason kokouksesta, joka pidettiin toukokuussa 2012 ja johon osallistuivat Kiinan keskeiset poliitikot, EU:n jäsenvaltioiden energiaministerit ja Euroopan komissio¹³. Energiavarmuudesta tehtiin korkean tason kokouksessa uusi yhteistyöalue, joka avaa mahdollisuuden strategisille keskusteluille Kiinan kanssa turvallisten, vakaiden, varmojen ja kestävien energian maailmanmarkkinoiden varmistamiseksi. Korkean tason kokouksessa käynnistettiin myös kaupungistumista koskeva EU:n ja Kiinan kumppanuus. Vaikka sen soveltamisala on laajempi, siinä ovat tärkeitä energiantoimitusta, energiatehokkuutta ja energiasuunnittelua koskevat seikat. Kiinan kanssa harjoitettavaa energia-alan yhteistyötä tuetaan myös EU:n ja Kiinan välisessä innovaatioyhteistyötä koskevassa vuoropuhelussa.

Kiinan uuden hallituksen asettamat painopisteet sopivat hyvin yhteen Kiinan kanssa tehtävää energia-alan yhteistyötä koskevien EU:n painopisteiden kanssa. Tämä on johtanut käytännön tasolla toimien nopeaan lisääntymiseen muun muassa sähköalan sääntelyä, kaasumarkkinoiden kehitystä, pitkän aikavälin suunnittelua, energia-alan kansainvälistä hallintoa sekä ydinturvallisuutta ja mahdollista Euratom-sopimusta koskevissa kysymyksissä, minkä lisäksi tulee kahdenvälinen sopimus t&k-yhteistyöstä ydinenergian rauhanomaisessa käytössä. Kiinan kanssa harjoitettavalla energiayhteistyöllä on suuri merkitys EU:n ja Kiinan strategisen kumppanuuden painopisteitä koskevassa asiakirjassa, joka on tarkoitettu hyväksyä seuraavassa EU:n ja Kiinan huippukokouksessa.

Kaupungistumista koskeva EU:n ja Kiinan kumppanuus

Kaupungistumista koskevan EU:n ja Kiinan kumppanuuden käynnistivät toukokuussa 2012 Kiinan silloinen varapääministeri Li Keqiang ja komission puheenjohtaja Barroso. Kumppanuus on avoin poliittinen foorumi, jolla eurooppalaiset ja kiinalaiset sidosryhmät voivat tehdä yhteistyötä ja vaihtaa kokemuksia kaupungistumisen taloudellisista, sosiaalisista ja ympäristöä koskevista haasteista. Koska kaupungistumisen odotetaan lisääntyvän Kiinassa nopeasti nykyisestä 50 prosentista ja koska kolme neljänestä Euroopan asukkaista asuu kaupungeissa, kumppanit pyrkivät kehittämään kaupungistumista koskevia innovatiivisia lähestymistapoja.

Kumppanuus on ensimmäinen laatuaan. Se ulottuu usealle alalle, esimerkiksi kestäväan kaupunkisuunnitteluun, energian toimitukseen ja kysynnän hallintaan, liikkuvuuteen, ekologiin rakennuksiin ja kaupunkihallintoon. Siinä on mukana myös useita sidosryhmiä, kuten paikallisviranomaisia, yrityksiä, kansalaisjärjestöjä, ajatushautomoita ja teollisuuden edunvalvontajärjestöjä.

Kumppanuus pannaan täytäntöön vuotuisilla kaupungistumisfoorumeilla, joilla on useita temaattisia alafoorumeja ja kestäväa kaupungistumista koskeva näyttely. Se sisältää myös yksityisiä ja paikallisia aloitteita. Kumppanuus pohjautuu jo käynnistettyihin yhteistyötoimiin, ja sen tarkoituksena on perustaa uusia yhteistyötoimia ja hyödyntää yhteisvaikutuksia mahdollisuuksien mukaan.

¹³ Toukokuussa 2012 pidetyssä energia-alaa koskeneessa EU:n ja Kiinan korkean tason kokouksessa hyväksyttiin kolme julistusta: Euroopan komission ja Kiinan yhteinen julistus paremmasta yhteistyöstä sähkömarkkinoilla, EU:n ja Kiinan julistus energiavarmuudesta ja yhteinen julistus kaupungistumista koskevasta EU:n ja Kiinan kumppanuudesta.

Yhteistyö **Yhdysvaltain** kanssa jatkui EU–USA-energianeuvoston vuotuisissa kokouksissa ja sen energiavarmuutta, energiateknologioita ja energiapolitiikkaa koskevassa kolmessa työryhmässä. Säännöllisissä keskusteluissa käsiteltiin kysymyksiä, jotka liittyivät öljyn ja kaasun maailmanmarkkinoihin, EU:n naapurustossa tapahtuvaan kehitykseen, esimerkiksi eteläiseen kaasukäytävään, energiatehokkuuteen, hiilidioksidin talteenottoon ja varastointiin, älykkäisiin sähköverkkoihin sekä avomeri- ja ydinturvallisuuteen. Tutkimusyhteistyön ensisijaisiin aloihin lukeutuivat myös älykkäät sähköverkot ja varastointi, vety- ja polttokennoteknologiat sekä materiaalit ydinenergiaa ja –fuusiota varten. Lisäksi on tehty käytännön aloitteita tehostaa laboratorioden välisiä yhteistyömahdollisuuksia eurooppalaisten tutkimuksen yhteenliittymien yhteisten ohjelmien, JRC:n ja vastaavien Yhdysvaltain energiaohjelmien, laboratorioden ja virastojen välillä, jolloin on vielä ratkaistava tietyt keskeiset, muun muassa vastavuoroisuuteen liittyvät kysymykset.

Yhdysvaltain epätavanomaisen öljyn ja kaasun tuotannon voimakkaan lisääntymisen vuoksi EU:n ja Yhdysvaltain energiasuhteisiin on kehittymässä uusi dynamiikka, jossa keskitytään myös kahdenvälisiin kauppakysymyksiin ja teollisuuden kilpailukykyyn. Hiljattain käynnistyneillä transatlanttista kauppaa- ja investointikumppanuutta koskevilla neuvotteluilla voi olla merkittävä rooli laadittaessa energian ja raaka-aineiden kauppaa ja investointeja koskevia yhteisiä sääntöjä. Ne voisivat myös edistää kansainvälisten sääntöjen ja standardien kehittämistä.

Maaliskuun 2011 katastrofin jälkeen EU:n ja **Japanin** johtajat vaativat energiayhteistyön parantamista. Yhteistyöhön ollaan parhaillaan ryhtymässä sähkömarkkinoiden uudistamisen parissa, koska Japani valmistelee asiaa koskevia säädösehdotuksia. Myös kaasumarkkinoita koskeva yhteistyö on käynnistymässä, ja tarkoituksena on jakaa viimeaikaista kehitystä koskevia analyysejä ja keskustella tavoista, joilla hallitukset voisivat tukea siirtymistä kohti likvidimpiä ja joustavampia kaasun maailmanmarkkinoita. Ensimmäiset tunnustelut ydinturvallisuutta koskevan säännöllisen keskustelun aloittamiseksi on tehty, ja tutkimusyhteistyö lisääntyy jatkuvasti reaktorien turvallisuuden ja hätätilanteiden hallinnan aloilla samalla kun Japani arvioi uudelleen energiastrategiaansa ja siihen liittyviä tutkimuksen painopisteitä.

Yhteinen julistus paremmasta energiayhteistyöstä **Intian** kanssa hyväksyttiin EU:n ja Intian huippukokouksessa helmikuussa 2012. Siinä keskitytään puhtaaseen hiilentuotantoon ja -käyttöön, tuotteiden ja rakennusten energiatehokkuuteen, älykkäisiin sähköverkkoihin ja uusiutuvaan energiaan. Useimmilla näistä aloista toiminta on jo aloitettu, ja EU:n ja Intian energiapaneeli kokoontuu vuosittain valvomaan yhteistyötä ja keskustelemaan näkemyksistään. Energia on myös yksi vuonna 2012 käynnistetyn Intia-Eurooppa-kumppanuuden temaattisista painopisteistä.

EU:n ja **Brasilian** vuonna 2007 alkaneessa energiayhteistyössä pidettiin vuonna 2013 energiapoliittinen kokous, jossa päästiin yhteisymmärryksen kestävästä energiasta koskevien keskustelujen laajentamisesta ja biopolttoaineiden avoimen markkinoinnin ehtojen yhteisestä laatimisesta. Meneillään on aktiivinen kestäviä biopolttoaineita koskeva tutkimusyhteistyö, jota on määrää laajentaa tulevina vuosina.

Monenvälisissä suhteissa EU tukee edelleen **energiaperuskirjaa** tärkeänä kehiksenä energiakauppaa, siirtoa ja investointeja koskeville oikeudellisesti sitoville säännöille. EU on tukenut äänekkäästi heinäkuussa 2012 hyväksyttyä energiaperuskirjan lujittamis-, ulottuvuus- ja laajentamispolitiikkaa sekä aikeita uudistaa vuoden 1991 energiaperuskirjan julistus.

EU on jo neuvotellut kattavat energia-alaa koskevat säännöt useissa **vapaakauppasopimuksissa**. Energiaa koskevat neuvottelut on saatu päätökseen Ukrainan, Moldovan, Georgian ja Armenian kanssa, ja ne ovat kesken Yhdysvaltain, Venäjän ja

Marokon kanssa. Neuvottelut aiotaan aloittaa Azerbaidžanin ja todennäköisesti myös Meksikon kanssa. Energiakysymykset ovat myös tärkeitä horisontaalisella tavalla Kanadan ja Kazakstanin kanssa käytävissä kauppaneuvotteluissa ja keskusteltaessa ympäristöä säästävästä teknologioista ASEAN-maiden kanssa.

Kuten edellä mainittiin, Fukushima ydinonnettomuus on nostattanut EU:ssa vaatimuksia **ydinturvallisuuden** ja ydinturvajärjestelyjen korkeimman tason edistämisestä maailmanlaajuisesti sekä kahdenvälisissä että monenvälisissä puitteissa. EU:n naapurimaat kutsuttiin mukaan EU:n järjestämiin stressitesteihin ja vertaisarviointiprosessiin. Niihin osallistuivat Sveitsi ja Ukraina sekä Kroatia ennen liittymistään EU:hun. Muut naapurimaat (kuten Turkki, Valko-Venäjä ja Armenia) soveltavat samoja menettelyjä mutta eri aikatauluilla. Venäjä suoritti omat arviointinsa. Arviointien perusteella joillekin maille suunnitellaan myönnettävän avustusta ydinturvallisuuteen liittyvän yhteistyön välineestä.

Tarvittaviin toimenpiteisiin on ryhdytty myös ydinturvallisuuden sisällyttämiseksi Euratomin kahdenvälisiin sopimuksiin. Niistä esimerkkinä ovat Kanadan kanssa tehdyn sopimuksen tekeillä oleva tarkistus ja uusi sopimus Etelä-Afrikan kanssa, alustavat keskustelut Venäjän kanssa ja vastaisuudessa mahdolliset keskustelut Kiinan ja Etelä-Korean kanssa.

Monenvälisissä suhteissaan EU osallistuu aktiivisesti Kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) ponnistuksiin. Euratom hyödyntää kokemustaan valmisteltaessa ehdotuksia maaliskuulle 2014 suunniteltua ydinturvallisuutta koskevan yleissopimuksen kuudetta tarkastelukokousta varten. EU:n ja IAEA:n kahdenvälistä yhteistyötä on parannettu perustamalla tammikuussa 2013 uusi yhteistyömekanismi, jossa ylemmät virkamiehet kokoontuvat keskustelemaan ydinteknologioista, esimerkiksi ydinenergian tuotannon turvallisuudesta, ydinturvajärjestelyistä ja tutkimustoiminnasta.

Kun **avomeriturvallisuutta** koskeva uusi säädöskehys luotiin EU:ssa, aiheesta tuli myös osa kahdenvälistä yhteistyötä asianosaisten maiden, kuten Yhdysvaltain ja Norjan, ja myös OPECin kanssa. Sitä käsitellään myös EU:n osallistuessa G20-ryhmän kaltaisiin kansainvälisiin foorumeihin.

6. KEHITYSMAIDEN TUKEMINEN

Kehitysmaiden tukeminen niiden ponnistuksissa köyhyden vähentämiseksi on EU:n kehityspolitiikan päätavoite ja yksi EU:n ulkoisten toimien painopiste tuettaessa EU:n pyrkimystä luoda vakaa ja vauras maailma. EU on jo osallistunut aktiivisesti köyhyden vähentämiseen ja erityisesti vuosituhaten kehitystavoitteiden saavuttamisen tukemiseen. EU on viimeksi kuluneiden kuuden vuoden aikana osoittanut vähintään 2,5 miljardin euron rahoituksen kansainväliseen yhteistyöhön muun kuin ydinenergian alalla energiaköyhyyden ja kestäväen kasvun asettamiin haasteisiin vastaamiseksi. Kestävien energiapalvelujen puuttuminen on merkittävä yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen este. Ilman kestäviä energiapalveluja on vaikeaa varmistaa riittävä puhtaan veden saanti, hyvä koulutus ja perusterveydenhuolto. Energian lisääntyvällä saatavuudella on merkittävä vaikutus tuottavuuteen, ja se näkyy maatalouden arvoketjun jokaisessa vaiheessa tuotannosta, sadonkorjuun jälkeisestä käsittelystä ja varastoinnista aina markkinointiin saakka.

Muutossuunnitelmassa¹⁴ todetaan, että tarttuakseen näihin ongelmiin EU:n tulisi tarjota teknologiaa, asiantuntemusta ja kehitysrahoitusta ja keskittyä kolmeen päähaasteeseen, jotka ovat hintavaihtelut ja energiavarmuus, ilmastonmuutos, myös vähähiilisen teknologian saatavuus, ja varmojen, kohtuuhintaisten, puhtaaseen energiaan perustuvien ja kestävien energiapalvelujen saatavuus.

¹⁴ KOM(2011) 637 lopullinen.

Komissio tukee YK:n pääsihteerin Ban Ki-moonin kestäväää energiaa koskevan aloitteen tavoitteita, koska ne täydentävät edellä mainittuja suuntaviivoja. Aloitteen tavoitteena on varmistaa maailmanlaajuinen energian saatavuus vuoteen 2030 mennessä sekä kaksinkertaistaa energiatehokkuus ja uusiutuvan energian käyttö.

EU osallistuu näihin tavoitteisiin omalla kestäväää energiaa koskevalla aloitteellaan. Aloitetta vetää komission puheenjohtaja Barroso, ja sen tavoitteena on auttaa kehitysmaita varmistamaan energian saatavuus 500 miljoonalle ihmiselle vuoteen 2030 mennessä.

Tavoitteen saavuttamiseksi komissio on varannut kaudelle 2012–2013 yli 500 miljoonaa euroa, joilla lisätään välittömästi kestäväälle energialle myönnettävää tukea kehitysmaissa. Tulevien vuosien aikana ponnistuksia on tarkoitus lisätä yhdessä EU:n jäsenvaltioiden kanssa. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin kumppanuusmaihin, jotka ovat valinneet energian keskeiseksi EU:n kanssa tehtävän yhteistyön alaksi seuraavassa monivuotisessa rahoituskehityksessä.

Komissio edistää muutossuunnitelman tavoitteita myös kansainvälisellä tasolla tukemalla kestävien energiapalvelujen saatavuutta erityisenä päämääränä vuosituhannen kehitystavoitteiden seurannan yhteydessä.

EU:n kestäväää energiaa koskeva aloite

Jotta komission puheenjohtaja Barrosen asettama tavoite kehitysmaiden auttamisesta energian saannin varmistamisessa 500 miljoonalle ihmiselle voitaisiin saavuttaa, komissio kohdensi kaudelle 2012–2013

- 400 miljoonaa euroa energiaan liittyviin toimiin Saharan eteläpuolisessa Afrikassa yhdistelymekanismin avulla. Näin konkreettiset investoinnit saataneen nousemaan 4–8 miljardiin euroon;
- 65 miljoonaa euroa teknisen avun järjestelmään, jossa kehitysmaita autetaan laatimaan ja toteuttamaan uudistusohjelmia ja houkuttelemaan näin yksityisiä investointeja;
- lähes 100 miljoonaa euroa nykyaikaisten ja kestävien energiapalvelujen saatavuuden parantamiseksi syrjäisillä alueilla ja maaseudulla asuvalle köyhälle väestölle.

7. PÄÄTELMÄT

Energian toimitusvarmuutta ja kansainvälistä yhteistyötä koskeva komission tiedonanto ja energianeuvoston marraskuussa 2011 antamat päätelmät ovat antaneet tärkeän sysäyksen EU:n toimille. Kuluneiden kahden vuoden aikana toimintaa on tehostettu, on esimerkiksi tehty poliittisia sopimuksia energiayhteistyön parantamiseksi useiden EU:n kumppanien kanssa sekä ryhdytty neuvottelemaan useista energiaa koskevista ja monialaisista sopimuksista. Menestys ei ole ollut yhtä hyvää kaikilla alueilla ja kaikkien kumppanien kanssa, mutta havaittu myönteinen kehitys rohkaisee EU:ta jatkamaan ponnistelujaan.

Kaksi vuotta sitten valitut strategiat ja painopisteet ovat suurilta osin yhä perusteltuja. EU:n tulisi kuitenkin säilyttää joustavuutensa ja pragmaattisuutensa energia-alan ulkosuhteissaan, jotta se voi tarvittaessa sopeutua energian maailmanmarkkinoiden nopeisiin vaihteluihin ja poliittisiin ja taloudellisiin muutoksiin. Energian sisämarkkinoita, energiatehokkuutta, uusiutuvaa energiaa, ympäristöä, kilpailua ja muita aloja koskevat EU:n sääntelykehitykset ovat edelleen tärkeitä esikuvia useille EU:n kumppaneille. EU:lla on mahdollisuus osoittaa myönteistä kiinnostusta ja lisätä kumppaniensa luottamusta, kun se jakaa kokemuksensa energiapolitiikkansa kehittämisestä menestyksineen ja haasteineen.

Ulkoisen energiapolitiikan painopisteiden jatkuva menestyksekkäs toteuttaminen edellyttää läheistä yhteistyötä komission, korkean edustajan ja Euroopan ulkosuhdehallinnon välillä. Näiden osapuolten on hyödynnettävä tarkasti välineitään ja voimavarojaan EU:n edustustot mukaan lukien. Tarvitaan myös jatkuvaa ponnistelua koordinoinnin lisäämiseksi EU:n jäsenvaltioissa ja niiden välillä. EU:n ulkoisen energiapolitiikan toimet eivät korvaa eikä niillä tulisi pyrkiä korvaamaan jäsenvaltioiden kahdenvälistä yhteistyötä vaan täydentää sitä silloin, kun toimilla on todellista EU:n lisäarvoa. On kuitenkin tarpeen varmistaa, että EU puhuu yhdellä äänellä keskustellessaan kumppaneidensa kanssa. Koordinoitun lähestymistavan ansiosta EU:n strategisia etuja voidaan ajaa tehokkaasti ja EU:n kollektiivista painoarvoa ja neuvotteluasemaa voidaan parantaa suhteessa sen kumppaneihin.